

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŐTIRMALAR DERĐİŐİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research

Cilt: 14 Sayı: 76 Őubat 2021 & Volume: 14 Issue: 76 February 2021

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

TURGUT UYAR'IN 'KURTARMAK BÜTÜN KAYGILARI' ŞİİRİ ÜZERİNE BİR TAHLİL DENEMESİ

AN ANALYSIS ON THE POEM 'KURTARMAK BÜTÜN KAYGILARI' BY TURGUT UYAR

Memet ABUKAN*

Öz

Türk edebiyatının çok yönlü Şairlerinden biri olan Turgut Uyar, 1947'de *Yâd* adlı ilk Şiiriyle edebiyat dünyasına adım atmıő ve *Arz-ı Hal*, *Tütünler Islak*, *Dünyanın En Güzel Arabistanı* gibi birçok eserle Türk Şiirinde önemli bir yer edinmiőtir. Őiirlerini baőtta serbest ölçü olmak üzere divan edebiyatı, halk edebiyatı ve batı tarzı nazım Őekillerinden yararlanarak zengin bir formda oluőturmuiőtür. Bu durum gelenekten moderne farklı birçok Şiir akımının onun Şiirlerine kaynaklık ettiğinin de bir göstergesidir. Fakat onun Şiir serüvenine bakıldığında en yetkin Şiirlerinin İkinci Yeni döneminde verildiği söylenebilir. Bu dönem Şiirlerinde bilinçaltına yönelik sezgilerin güçlü çağrıőtım ve imgelerle derinleőtirildiđi, ölüm, kaçıőt, kent, yalnızlık gibi daha çok bireysel ve varoluşsal temalarla çok katmanlı olarak örüldüğü saptanabilir. Nitekim Uyar'ın memnun olunmayan bir durumdan mutlu ve huzurlu zamanlara erişileceğine dair bir umudu veya beklentiye temel alan *Kurtarmak Bütün Kaygıları* adlı Şiirinde de bu bireysel temayı görebilmek mümkündür. Bu çerçevede yapılan çalışmada Uyar'ın bahse konu olan Şiiri Aktaş'ın Şiir çözümlene tekniğine göre *zihniyet*, *yapı*, *tema*, *dil* ve *ahenk* başlıkları altında değerlendirilerek onun sezgiye dayalı ve çok katmanlı Şiir dünyasına yönelik ipuçlarına ulaŐılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şiir Tahlili, Turgut Uyar, Kurtarmak Bütün Kaygıları.

Abstract

One of the versatile poets of Turkish literature, Turgut Uyar entered the world of literature with his first poem *Yâd* in 1947 and gained an important place in Turkish poetry with various works such as *Arz-ı Hal*, *Tütünler Islak*, *Dünyanın En Güzel Arabistanı*. Uyar formed his poems in a rich form making use of mainly free verse, divan literature, folk literature and western-style verse forms. This also indicates that many poetry movements from traditional to modern became the source of his poetry. However, considering his adventure of poetry it can be said that his most competent poems were introduced in the Second New period. In the poetry of this period, it can be determined that the subconscious intuitions are deepened with strong connotation and images and built in a multilayer way with mostly personal and existential themes such as death, escape, city and loneliness. Indeed, it is possible to see this personal theme in Uyar's poem *Kurtarmak Bütün Kaygıları* based on hope or expectation for reaching happy and peaceful times from a discontented situation. In this context, in the current study it is aimed to find clues regarding Uyar's intuitive and multilayer world of poetry by evaluating his poem subject to the study under the titles of mentality, structure, theme, language and harmony according to Aktaş's poetry analysis method.

Keywords: Study of Poem. Turgut Uyar, Kurtarmak Bütün Kaygıları.

* Dr. Öğr. Üyesi, MuŐ Alpaslan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Sivil Havacılık ve Kabin Bölümü, m.abukan@alpaslan.edu.tr, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3461-0539>

1. Giriş

1.1. Turgut Uyar Şiiri

Türk Edebiyatının önemli şairlerinden biri olarak görülen Turgut Uyar, 1947'de *Yâd* adlı ilk şiiriyle başlayan edebî serüvenine *Arz-ı Hal*, *Tütünler Islak*, *Dünyanın En Güzel Arabistan'ı* gibi pek çok eser sığdırır (Yıldırım, 2007, 5). Onun eserlerinde farklı akımların etkisine dair tespitler neticesinde şiirlerinin üç dönemde incelenmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Buna göre başta Orhan Veli olmak üzere Garip akımın etkisinde kaldığı ve 1949'da *Arz-ı Hal* ile 1952'de *Türkiyem* adlı eserlerindeki şiirler onun ilk dönemine ait çalışmaları olarak kabul edilir (Caner, 2006,11). Bu dönem şiirlerinde, daha çok Anadolu kırsalındaki yoksulluk sorununu, dar gelirli insanlara dair izlenimleri ele alır. Ona göre Anadolu çıkar ilişkilerinin olmadığı, insanların kentlere kıyasla burada yozlaşmadığı bir mekândır. Uyar'ın bu dönem şiirlerinde Anadolu ve memlekete yönelik kaygılar taşıdığı görülür. Gerek *Arz-ı Hal*'de gerekse *Türkiyem*'de şair, karakterleri gözlemci bir tavırla ele alır ve onların kendi varlıklarını göstermesine ya da bir nitelik kazanmasına olanak tanımaz (Sümer, 2010, 94-96; Kıraç, 2019, 76). Ayrıca Garip akımının belirleyici özelliklerinden biri olan ironi ve mizaha da özellikle şiirlerinde sıklıkla başvurduğu görülebilir. Bunun gerekçesi olarak da sorunların ya da sıkıntıların mizahla giderilmek istendiği anlaşılabilir. Onun ilk dönem şiir anlayışını gerek Anadolu insanının yoksulluğunu gerekse buna dair izlenimlerine mizahı da ekleyerek sunmasını *Bir Anadolu Vardır* şiirinde örneklemek mümkündür.

Arpa yetişir, sel alır gider.

Bir yar sever, onu da el alır gider

Bir Anadolu vardır, Anadolu,

Bir lüks banyo sabununun markasıdır. (Yıldırım, 2007, 219).

Turgut Uyar'ın ilk dönem şiirlerinde halk söyleyişlerine yer verdiği ve özellikle de Cahit Külebi etkisinin görüldüğü söylenebilir (Yıldırım, 2007, 5). Hatta kimi araştırmacılar onun ilk büyük sıçrayışını Cahit Külebi'yle açıklamışlardır. Buna gerekçe olarak da Uyar'ın 'Türkiyem' adlı eserini kaleme aldıktan sonra şiirlerindeki niteliğe dair belirlemeyi Cahit Külebi şiirleriyle karşılaştırması olarak görürler. Nitekim bu sıçrayışı bir sonraki eseri olan *Dünyanın En Güzel Arabistan'ı*'nda görmek mümkündür (Belge, 2018). 1959 yılında yayınlanan bu eserle onun şiir anlayışında ikinci evresi başlamış ve *Tütünler Islak* (1962), *Her Pazartesi* (1968) ve *Dıvan* (1970) adlı eserleriyle devam etmiştir (Caner, 2006,11). Bu dönem, şairin Garip akımının etkisinden sıyrıldığı ve hem içerik hem de biçimsel anlamda edebî yaşantısının asıl şekillendiği evredir. Şiirlerinde orijinal imgelerin kullanıldığı, stardart dilden uzaklaşıldığı, anlamın geriye bırakıldığı ve edebî sanatlarla zenginleştirilmiş bir şiir anlayışı söz konusudur. Özellikle bu dönemin ilk eseri olan *Dünyanın En Güzel Arabistanı* İkinci Yeni'nin genel olarak özelliklerini taşıyan bir nitelik kazanmıştır. Nitekim ilgili eser, modern bir sanat yapıtı olarak değerlendirilmiştir (Kanter, 2005, 13; Caner, 2006, 64). Bu eserde kentin kalabalığından sıkılıp kendi kabuğuna çekilmiş ve kendisini var edemediği ya da rahatsız ettiği durumları eleştiren ya da reddeden bireyin yine kendi benine ya da dünyasına sığındığı görülür. Nitekim eserin ilk şiiri olan *Geyikli Gece* bu hususun bütün yönleriyle değerlendirileceği şiirlerden biridir. Uyar'ın bu ve benzeri birçok şiirinde görülen söylem farklılığı onun ayırt edici ve çağdaş kılan hususların başında gelmektedir (Yılmaz, 2011, 1894-1895). Onun her iki dönemde de benzer konuları ele alabildiği fakat ikinci şiirlerinde bunun farklı bir üslupla ya da teknikle ele alındığı görülmektedir. Şiirlerinde ilk dönem gözlemci anlatıcı rolünün ikinci döneminde gittikçe silikleştiği ve şairin daha çok karakterleri ön planda tutarak kendi benini aradan çıkardığı görülür (Sümer, 2010, 99).

Turgut Uyar'ın şiirleriyle yaşamı arasında bir ilişki söz konusu olmuş ve bu durum onun güncele dair konuların şiirlerine yansımaları doğurmuştur. Özellikle İkinci Yeni etkisiyle kaleme alınan şiirlerinde kentte yaşayanların varoluşsal, politik, ekonomik, sosyal problemlerine yönelik çaba gözden kaçmaz ve bunun şiirin ana malzemelerinden biri olduğu fark edilir (Yıldırım, 2007, 104). Onun şiirlerinde kente dair sorunlarla ilişkili olarak görülen temel özelliklerden biri, karşı çıktığı teknolojik gelişmelerin bireyi sıradanlaştırıp yozlaştırmasıdır. Böylece yalnızlaşan ve değerlerinden uzaklaşan bireylerin kimliksizleşerek ve makineleşerek yok olmasına yönelik eleştiriler onun şiirlerinin odak noktalarından biridir (Durdu, 2019, 93). Bu anlamda Uyar, modernizmle beraber çağın dayattığı kentleşmenin bireylerdeki tedirginliğini kendi beni üzerinden dile getirir ve buna dair endişelerini tabiata, aşka, kadına, geçmişin mutlu zamanlarına vb. birçok şeye sığınarak verir (Özügüzel, 2019, 27). Ve bunlarla teselli bulmaya çalışır. Örneğin *Kimbilir* adlı şiirinde

Bu çeşit yaşamak zor

Kimbilir Tanrım, kimbilir

*Hangi güzel yerde beni,
Hangi ölesiye seveda bekliyor?.*

diyerek aşka sığınışını belirtir ve bunu mutsuzluğunun kaçış yeri olarak simgeler (Yıldırım, 2007, 54).

Turgut Uyar, bir şiiri bulunduğu yerden değerlendirmenin yanlışlığına değinerek onun mutlaka geçmişiyile bilinmesi gerektiğini belirtir (Altun, 2018, 8). Bu çerçevede onun geleneksel şiirle de güçlü bir bağı olduğu söylenebilir. Özellikle onun ikinci evresinin son eseri olan *Divan'* da şiirlerinin içerik ve tür yönünden geleneğe yönelik zenginleştiği görülebilir. Divan şiirine dair biçim ve türlerin belirgin izler taşıdığı bu eseri, şairin gelenekle modern arasındaki estetik ve biçimsel ilişkinin sürdürülmesi bakımından kayda değer görülür. Fakat bazı şiirlerinde olduğu gibi bu eserinde de tarihi olaylara yönelik politik tavrı gözden kaçmaz (Özer, 2005, 1).

Şairin üçüncü ve son evresi ise birinci dönem şiirlerinde olduğu gibi konuşma diline tekrar yakın bir dil kullandığı ve *Toplandılar* (1974) ve *Kayayı Delen İncir* (1982) eserlerini kaleme aldığı dönemdir (Caner, 2006, 11). Bu eserlerinde daha çok içinde bulunduğu dönemin sınıfsal mücadelelerini ve metafizik konuları ele alır. Bir önceki dönemde değindiği toplumsal konuları bu dönemde daha gür bir sesle dile getirir. *Yenilgi Günlüğü/ Perşembe* şiirinde olduğu gibi şair politik duruşuyla doğru orantılı olarak ben dilinden biz diline geçer. Böylece kitlelere yönelik duruşunun şiirleriyle destekleme yoluna gittiği söylenebilir (Sarıkaya 2013, 85; Lüleci, 2009, 31). Ayrıca Uyar'ın varoluşsal ya da metafizik konulara değinisi bu dönemde de artarak devam eder. Özellikle *Kayayı Delen İncir'* de dinsel bilgilere yönelik bir ilgiden söz edilebilir. Fakat bu durumun belirgin bir düşünce üzerinden nitelendirilmesi söz konusu olmaz. Çünkü Uyar'ın şiirlerinde metafizik konuların gelgitli bir durum arz ettiği söylenebilir (Yıldırım, 2007,121).

Sonuç olarak Turgut Uyar'ın gelenekten moderne, divan şiirinden serbest şiire, varoluşsal temalardan politik söylemlere kadar son derece geniş bir çerçeve üzerine şiir evrenini inşa ettiği görülmektedir. Farklı dönemleri ihtiva eden bu şiir dünyasında onun en çok kullandığı temaların başında da kaygı ve bundan uzaklaşma adına beklenti ya da umut görülmektedir.

1.2. Turgut Uyar Şiirinde Kaygı ve Umut/Beklenti

Uyar'ın birçok şiirinin odak noktasında kaygının yer aldığı görülür. Bu kaygı politik ve toplumsala yönelik olduğu kadar varoluşsal olduğu da gözden kaçmaz. Şairin kendi benine yönelik sıkıntıların ya da varoluşsal sorunların kaygı gibi kavramlar üzerinden dışa vurumu söz konusudur ve bunun nesne ve ilişkiler üzerinden sunulduğu görülür. Onun; *Bir Yer Var ki, Hayri Bey* adlı şiirlerine bakıldığında kaygısının dünyaya fırlatılmış hissiyle şiirde yer bulduğu; *Rastgele Değil, Kar Ödülü* adlı şiirlerde ise dünyada olmaktan kaynaklı olduğu söylenebilir. Ayrıca o, *Ölümlü Yaşamaya Hergünkü Çağrı* şiirinde kaygının değişip dönüştüğünü; *Kan Uyku* şiirinde ise bunun korkuyla iç içe geçtiğini duyurur. Yine şairin varoluşsal kaygılarının *Dünyada, Yenilgi Günlüğü, Hazırladın Diyelim, Binlerce, Atlı Karınca, Rasgele Değil, Kar Ödülü* gibi birçok şiirine konu edindiği görülmektedir (Koç, 2019, 1-66). Onun kaygıdan çıkış yoluna umudu ya da beklentiyi yerleştirdiği söylenebilir. Fakat bu umut/beklenti varoluşsal temalı şiirlerin yanında toplumsal ya da politik temalı şiirlerde de görülür. Örneğin Uyar'ın *su yorumcuları'na* adlı şiirinde suyun halk olarak ele alınabileceğinden hareketle;

*biz bir parça acemi bir su yorumcusuyuz
öteden beriden dayanıklılık taşıyız durmadan
dizelerinde onun halktan beklentisine;
eririz tükeniriz, toplanır yaratırız. Bu bize aşktır
biz belki de en uzun yaşamalı bir su'yuz.*

dizelerinde halktan yana umut taşıdığına dair değinisini görmek mümkündür (Özer, 2005, 52-53-54). Nitekim bu çalışmanın ana konusu olan *Kurtarmak Bütün Kaygıları* adlı şiirde de şairin kaygı ve beklenti kavramlarını merkeze aldığını ve bunun gerek varoluşsal gerekse de toplumsal bir değini olarak okunabileceğini söylemek mümkündür.

2. Yöntem

Yapılan bu çalışmada incelenmesi amaçlanan şiirin bulgularına erişebilmek için nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Buna göre ele alınacak dokümanın içerik analizi yapılmış ve böylece şiirin örtük anlamına ulaşmaya çalışılmıştır. Nitekim Yıldırım ve Şimşek konuya dair yaptıkları çalışmada, doküman incelemesinin "veriye analiz etme" aşamasında araştırmacıların ele alınan metni inceleyip bütüne dair saptamalar yapılabileceğini ifade ederler. Bunun için de var olan veri setinden bir örneklem seçilip daha

sonra da bu doküman ya da metin; sözcük, cümle veya paragraf, karakter, tema ve içerik gibi başlıklar altında değerlendirilebilir. Böylece incelenen örneklem üzerinden bütüne dair yargıya varmak kolaylaşır. Nitekim *İçerik* kısmında sözcüklerin metinde farklı anlamlarda kullanılabileceği belirtilerek araştırmacıların da bu örtük anlamlara varmalarının oldukça güç olabileceği ifade edilmektedir (2011, 199-200). Ayrıca bu çalışmada edebî metinlerin inceleme tekniğinden de yararlanılmıştır. Çünkü şiir gibi türlerin kendine özgü inceleme teknikleri de söz konusudur. Bu nedenle de çalışmada Aktaş'ın şiir inceleme yöntemine başvurulmuştur. Bu yöntemde ilkin şiirin bütününde etkin olan düşünce ve bunun oluşmasına etki eden hususlar *zihniyet* başlığı altında değerlendirilir. Bu kavram ele alınırken metnin oluşturulduğu dönemin düşünsel yapısı göz önünde bulundurulur, fakat şiirin her zaman kendini okura farklı şekillerde açabilen bir duyuş ya da anlayış olarak değerlendirmesinin gerekliliğine de işaret edilir. Bu çerçevede Aktaş'ın *zihniyet* kavramını geniş bir çerçeveye oturttuğu söylenebilir. *Yapı* bahsinde ise şiirde içeriğin biçimle anlam bulduğu ve birbirinden bağımsız değerlendirilemeyeceğini, yani bir bütün olarak ele alınması gerektiği ifade edilir. Aktaş *dil* konusunda ise günlük konuşma dilinin yanında ona yüklenen özel anlamlara ya da imgelere de dikkat çeker. O, sanatsal metinlerdeki dilin zengin bir anlamı ya da düşünceyi ortaya koyacak nitelikte olmasının önemine değinir. Şiir çözümlemesinde dilin yanında *ahenk* de Aktaş'ın üzerinde önemle durduğu ve ayırt edici bir konudur. O, ahengin ele alınmasında ses benzerlikleri, akış, tekrar, anlam gibi dilsel özelliklerin önemine vurgu yapar. Son olarak şiir çözümleme yönteminde Aktaş, *tema* konusuna değinir ve onu şiiri oluşturan tüm birimlerin anlam değeri olarak ele alır. Temanın ne olduğunun anlaşılabilmesi için de şiirin her açıdan çözümlenmesinin gerekliliğine işaret eder (Aktaş, 2013, 31-43).

3. Bulgular

Bu bölümde çalışmanın yöntemi doğrultusunda ulaşılan bulgular ele alınmıştır. Fakat inceleme konusu olan şey bir edebî metin olduğundan şiirin örtük anlamını ortaya çıkarmak adına edebî metinlerde imgelerin veya metaforların yorumlanmasına ya da anlaşılmasına ele alınan metin-dış dünya ilişkisi, dilsel öncüller vb. hususlar da dikkate alınarak metnin bir bağlam içerisinde yorumlanmasına çalışılmıştır (Yivli, 2017, 57). Böylece Turgut Uyar'ın *Kurtarmak Bütün Kaygıları* adlı şiirinin anlam bütünlüğüne ulaşılarak çalışmanın bulguları tespit edilmiştir.

3.1. Kurtarmak Bütün Kaygıları Adlı Şiirin İncelemesi

İkinci Yeni etkisinin her yönüyle hissedildiği *Kurtarmak Bütün Kaygıları* adlı şiiri Turgut Uyar'ın *Tütünler Islak* (1962) adlı kitabında ve ayrıca bütün şiirlerinin toplandığı *Büyük Saat* (2008) adlı eserde yer almaktadır. Ele alınan şiir bütün olarak şöyledir:

Kurtarmak Bütün Kaygıları

*Sularsa akmak birgün birgün birgün
Birgün dağlara çıkmak birer birer dağlara çıkmak birgün
Çıkmak çıkmak birer birer birgün dağlara dağlara birgün
Birgün birer birer dağlara
Ah nasıl dağlara birgün
Ey birgün
Çiçek açmak birgün
Dağlara dağlara birer birer dağlara
Otları büyütme birgün
Birgün köyler kentler yıkanık damlar geri dönmek birgün
Birgün yeni dönmek
Birgün dağlara çıkmak birer birer çıkmak çıkmak
Su yürümek güneş bilmek
Yeniden orda otlarda orda yeniden orda orda
Bitkin birgül bulmak ve geri dönenler birgün
Ey yorgun atlar, sayı bilmiyen çocuklar
Ey bütün hazır elbiseciler ey,
Birgün olmak, küskün keşişlerden olmamak birgün
Dağlara dağlara çıkmak sular köprüler sular birgün çıkmak
Eski kaba arabalardan inip birgün çıkmak
Dağlara dağlara dağlara başka hiç
Birgün dağlara. (Uyar, 2008, s. 206).*

3. 1. 1. Zihniyet

Turgut Uyar'ın *Kurtarmak Bütün Kaygıları* adlı şiiri geleceğe yönelik bir özlemin ifadesi olarak okunabilir. Bir gün yeni vakitlere ulaşabilme özlemi duyan şairin, metinde umudu merkeze yerleştirdiği fark edilir. Burada umut ve beklenti arasında bir yakınlığın birbirinin üzerine geçtiği söylenebilir. Şiirde gerçekleşmesi mümkün bir gelecekte çok, olması istenen mümkün bir geleceğe vurgu yapıldığı görülür. Şairin özlemi manevi duygularla karşılama yoluna gitmediği, aksine belirgin bir biçimde doğayla bütünleşebilmiş bir özlemi ben merkezli olarak dile getirdiği söylenebilir. Bu haliyle şiir, ben merkezli ve ben'in olmak istediği mekân ve zamana yönelik bir arzunun ifadesi gibidir. Umut ve özlemin şiirde merkeze oturuyor olması, şairin yaşama duygusal bir bakış açısıyla yaklaştığını gösterir. Her iki durumda da hayatın dışında kalmış bir insan portresi oldukça canlı olarak aktarılır. Düşüncelerini şiirde geri planda bırakmış olan şairin zihniyeti ancak yaşama karşı durduğu yer üzerinden görülebilir durumdadır.

Turgut Uyar bu şiirinde doğa yüceltisine yönelir. Şiirde doğaya yönelik tekrarlarla başvurarak kaygılardan kurtulmak için sığınmak istenilen bir mekân olarak doğanın tasvir edildiğini söyleyebilmek mümkündür. Şair şiirin başlığından da anlaşılacağı üzere kaygılarından uzaklaşabilmenin yegâne yolunu dağlara çıkmak, orada sükûna ermek ve yeni bir esenliğe kavuşmak olarak ifade eder. Fakat bu durumun şiirde çekimli eylemlere başvurulmadan yapılmadığı görülmektedir. Genel bir zamansızlık haliyle şairin her zaman ve herkes için olabilmeyi ümit ettiği bir duruma işaret ettiği söylenebilir. Fakat bu hissiyatın şimdiki zaman için büyük bir memnuniyetsizlik ve kaygı içerdiği görülmektedir. Bu nedenle şiir hayal edilen, kaygılardan kurtulmuş olunan bir dünyadan memnun hollere gidişi tasavvur edebilen bir ruhun serencamına değinisi olarak okunabilir (Yıldırım, 58-137). Şairin doğaya sığınışı kente ya da modernleşmeye yönelik bir eleştiridir aynı zamanda. Ve bu durum *birgün* ifadesiyle geleceğe yönelik umut olarak dile getirilir. Bunun da *dağlarda çiçeklerin açması* olarak betimlendiği görülür. Şiirde "bir gün olmak" ifadesi yeniden var olmanın ümidini taşımasına karşın *hazır elbiseciler* ifadesi ise bir isyan olarak okunabilir. Nitekim *yorgun atlar*, ifadesiyle de bu başkaldırı desteklenir. Şiirde *yorgun atlar* kentlerin ya da modernleşmenin yıpratmış bireyler olarak ele alınabilir. Fakat diğer taraftan şiirde geçen *sayı bilmeyen çocuklar* ifadesi ise modern toplumun henüz kirletemediği, masum insanları niteleyen bir ifade olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle şair geleceğe yönelik beklentisini yorgun düşen bireylerin olduğu kadar masumiyetini taşıyabilmiş olanların yeni bir hayata kavuşabilme arayışı olarak da görür (Geçen 2014, 121). Dolayısıyla şairin içinde bulunulan zamandan hoşnut olmaması, onun bir gelecek tasarımına götürmüş ve bunu da doğaya yani masumiyete kaçış olarak ele almıştır. Şahin de yaptığı çalışmada Turgut Uyar'ın şiirlerinde kaçışın düşünsel düzlemi olarak düşlerin ve bilinçaltının yattığını belirterek kentin bireyi kuşatan yapısından ve bilincin dayatmalarından sıyrılmak için kaçma eyleminin düşlere sığınarak giderildiğini söyler (2018, 25). Uyar gerek birey gerek toplum yaşamında giderek artan kapitalist anlayışta kentlerin beton yığınlarına dönüşüp ruhunu yitirmesi ve bireyin özgürlüğünün elinden alınmasını mutsuzluğun en başta gelen kaynaklarından biri olarak görür. Bu da insanların bilinçaltına hükmeden psikolojik çıkmazlara sebebiyet verir ve kent içerisinde bireyin giderek yalnızlaşmasına neden olur. Böylece kendisini oraya ait hissedemeyen bireyin özgürlüğü kısıtlanmış olur ve kentle, toplumsal yaşamla bireyin bağı zayıflar. Bu nedenle kentler artık birey için özgürlüğün yitirildiği yer olmakla birlikte bunun esir edildiği mekânlar olarak da görülür. Bu çerçevede bireyle mekân arasında oluşan bu boşluk, bireyin esaretini doğurduğundan birey bundan kurtulmanın yolu olarak kaçışı tercih eder (Durdu, 2019, 87). Ayrıca Uyar'ın şiirlerinde kentleşmede olduğu gibi özgürlüğü kısıtlayan başka hususlara değinisi de söz konusudur. Bunların başında da ölüm gelmektedir. Nitekim bir şiirinde Uyar şöyle der:

*sarı suratlı ölüm mü
kurşun ip kanser baldıran
herkes korkuyor ondan
ben de çok korkuyorum
bir rüzgâr giriyor tenime
bir rüzgâr
nasıl olsa herkes bilir anlatmam* (Durdu, 2019, 87).

3. 1. 2. Yapı

Kurtarmak Bütün Kaygıları adlı şiir yapı olarak serbest vezin üzerine kuruludur. Bu vezinle yazılmış şiirlerde kafiye genellikle iç seslerle sağlanır. Nitekim şiire bakıldığında bunu örneklendirecek birçok kullanım görülebilir. Örneğin *akmak*, *çıkma*, *büyütmek*, *bulmak* gibi birçok fiilin mastar ekleriyle kullanımı

hemen fark edilir. Fakat dize sonlarında *birgün*, *dağlara* gibi sözcüklerin sıklıkla tekrarlarına başvuru olarak bir ahenk oluşturulmak istendiği de görülür. Nitekim Yıldırım'ın yaptığı çalışmada da görüleceği üzere Uyar'ın şiirlerinde tekrarlarla anlamı güçlendirmeye yönelik kullanımları çok sık görülür. Bu, kimi zaman art ve ön yineleme şeklinde olabileceği gibi blok yinelemeler şeklinde de görülebilir (2007, 252). Onun bu kullanımları anlamı güçlendirme, verilmek istenen mesajdaki kararlılık ya da ısrar olarak da değerlendirilebilir.

Turgut Uyar şiirlerinde yeniliğe önem vermiş bir şairdir. Fakat o, bunun bir tek biçime ve teknik değiştirmelere indirgenmesini yanlış bularak bunun şiire kazandırdığı ayrıcalığı zayıflatacağını belirtir. Bu nedenle yeniliğin ya da değişimin yüzeyden çok derinlerde aranması gerektiğini söyler (Özçelebi, 2006, 265). Bu bağlamda şiirde biçim bakımından geleneği çağrıştıran herhangi bir husustan söz edilemez. Şiir bir bütün olarak ele alınır ve anlamın şiirlerin bütünlüğü üzerine kurulması da modern bir yapıya gönderme olarak okunabilir. Şiirde mısraların yarıda kesilmesi, uzun bir nesir cümlesinin adeta birkaç mısradan ifade edilmesi gibi bir durum kendini belli eder. Bütünlüklü bir duygunun kesik mısralarla sıralanması duygunun şiirsel ifadesi olarak okunabilir.

3. 1. 3. Dil

Şairler varoluş serüvenlerini ortaya koyma adına bir semboller sistemi olan dili kullanırlar ve bununla yeni bir form oluştururlar (Çobanoğlu, 2012, 26). Nitekim özgün şiirler yazan Turgut Uyar'ın şiirlerine bakıldığında da zengin bir kültürün ürünü olan ve mecazlarla örülü bir anlatımı görülebilir. Bu çerçevede *Kurtarmak Bütün Kaygıları* adlı şiirde de sözcüklerin anlamsal örüntüleri olduğu söylenebilir. Şair metinde duyguya egemen olduğunu belli ettirir. Hüzünden çok geleceğe, İlhan Berk şiirinde karşımıza çıkan 'yeni vakitlere' ulaşma arzusu belirsiz bir zaman algısıyla dile getirilir (1982, 234). Özellikle geleceğe dönük umudun ve beklentinin *akmak*, *çıkma*, *açmak*, *dönme* gibi isim fiillerle kullanılması, beklenenin belirli bir zamana sıkıştırılmadığını gösterir. Aynı şekilde mekân olarak da sadece şairin muhayyilesinde bir belirliliği olan yer söz konusudur. *Orda*, *orada*, *dağlara*, *dağlarda*, *sular* gibi belirsiz mekân objelerinin kullanılması da şiirin mekân olarak da okuyucu açısından bir belirsizlik üzerine kurulduğu söylenebilir. Yine aynı şekilde *birgün* zaman zarfı da sürekli geleceği belirsiz biçimde kodlayan bir imge olarak kullanılır. Şiirin umut ve beklenti, belirsiz gelecek zaman ve belirsiz mekân üzerine kurulması okuyucunun şiir karşısında özgür bırakıldığının belirtileri olarak görülebilir. Umut ve beklenti duyguları şairin dil açısından başarılı biçimde kullandığı kalıplarla ifade edilir: *Sularsa akmak birgün birgün birgün, birgün dağlara çıkmak, çiçek açmak birgün, otları büyütme birgün, geri dönmek birgün, eski arabalardan inip birgün çıkmak, küskün keşişlerden olmamak birgün...* gibi dil kalıplarıyla şair, umudu ve beklentiye gelecekte belirlenmiş bir zaman ve mekana hapsedmeden bir temenni olarak okuyucuya duyurur. Diğer taraftan belirli bir şekilde *ey* hitabına da yer veren şair, adeta bu umut ve beklentilerin sahiplerine imada bulunur: *ey yorgun atlar, sayı bilmeyen çocuklar, ey bütün hazır elbiseciler...* gibi bu beklenti ve umut içinde olanları bu iki imge üzerinden temsil ettirir. Ayrıca şiirde daha çok yönelme eklerine yer verilmesi de geleceğe, umuda, henüz ulaşılmamış olana dönüklüğü gösterir: *çiçek açmak birgün / dağlara, dağlara birer birer dağlara...*

Turgut Uyar, şiirlerinde geleneksel dilden de yaralanmış bir şairdir. Onun *Divan* adlı yapıtı başta olmak üzere birçok eserinde gelenekle bağını kurduğu görülebilir. Nitekim Bayraklı (2013) İkinci Yeni şairleri arasında Sezai Karakoç'tan sonra Cemal Süreya ve Turgut Uyar'ı geleneğe en yakın şairler olduğunu belirtir. Bu bağlamda ele alınan şiire de bakıldığında modern bir dil kullanılmış olsa da şiirin gelenek ve modernin karışımı bir havayı da sezdirmediği söylenebilir.

3. 1. 4. Tema

Bu şiirdeki temanın memnuniyetsiz bir hal içinden mutlu, huzurlu zamanlara erişileceğine dair bir umut/beklenti olduğu söylenebilir. Nitekim şairin birçok şiirinde umut ve beklenti kavramları üzerine inşa edilen ve bunu okuyucuya sezdiren üslubuyla karşılaşmak mümkündür. Şahin'in de ifade ettiği üzere Uyar, bireyi özgürlüğü elinde olmayan, garip, kimsesiz olarak ele alır ve bir anlamda insanı dünyaya atılan biri olarak okuyucuya hissettirir (2018, 6). Dolayısıyla şiirden hareketle şairin bir yanı sıra ontolojik olarak kendisine huzur getirmeyen her şeyden uzaklaşmayı tercih ettiği söylenebileceği gibi kentleşmenin getirmiş olduğu ve bireyi mutsuzluğa iten olumsuzluklardan da kaçışı söz konusudur denilebilir. Bu bağlamda her iki durumda da kaçışın tek bir adresi vardır: O da dağlar özelinde umudun/beklentin karşılanacağı mekân olarak doğa. Ayrıca Aydoğdu ve İspirli'nin ifade ettiği üzere varoluşsal sorunlardan ve kentleşmenin getirmiş olduğu buhrandan kurtulmayı 'ben'den 'biz'e doğru bir yönelimle açıklamak da mümkündür. Nitekim Uyar'ın *Kalbimiz*, *Hızla Gelişecek* şiirlerinde de bireyden topluma doğru bir değişim görülebilir (2015, 204). Dolayısıyla şair adeta bireysel olarak yaşadığı bunalımdan hareketle kentleşme/modernleşmenin

getirmiş olduğu sıkıntıların toplumsal olarak herkeste mutsuzluğa kaynaklık edecek bir hal oluşturabileceğini ima eder. Buna çözüm olarak da yapaylıktan uzak, içinde masumiyet gibi güzellikleri barındıran bir metafor olarak doğayı koyar.

3. 1. 5. Ahenk

Aktaş, şiirin vazgeçilmez unsurlarından biri olarak ahengi görür. Onun için ses ve söyleyişe dair ritmi sağlayan ahenk bir metni şiir kılan ve onu diğer türlerden ayırt eden en önemli unsurlardan biridir. O, ahenk olmadan bir metnin şiir olmayacağına değinerek bunun ritim, ses benzerlikleri, kelime tekrarları gibi metinde ezgiyi sağlayacak unsurlarla kurulduğunu belirtir ve şiirin estetik boyutuna her yönüyle katkı sağladığını söyler (2013: 42, 43). Bu bağlamda *Kurtarmak Bütün Kaygıları* adlı şiire de bakıldığında ahenk unsurlarıyla kurulu güçlü bir yapı göze çarpar. Şiir serbest vezin üzerine kurulu olduğundan genel olarak ahengin iç ses üzerine inşa edildiği söylenebilir. Ses ile birlikte kelime tekrarları ve şiirselliğin bazı devrik cümle yapılarından destek alınarak düzenlenmesi ahenk unsurları olarak göze çarpar. Ayrıca şiirde de duygu ve zaman kipi arasındaki uyumluluk da bir ahenk göstergesi olarak ele alınabilir. *Yeniden orda otlarda orda yeniden orda orda* mısraı geçmişte kalacak olan anın hüznü ifade eden aynı zamanda geleceğe dair umudun bir ifadesi olarak da görülür ve bu umudun daha da güçlü bir şekilde *bir gün dağlara çıkmak birer birer çıkmak çıkmak* biçiminde şiirin bütünlüğünde dile getirildiği anlaşılmaktadır. Şiirde vurgunun artırılması adına sert sessiz ünsüzleri barındıran sözcüklerin çok sık kullanıldığı görülür. Kelimelerin mastar ekleriyle kullanımı, sürekli çoğul eklerinin sıklığına başvurulması gibi birçok hususta şairin metne bir ezgi katmak istediği anlaşılabilir. Ayrıca şair yer yer eksik bırakılmış ifadelerle başvurarak okuyucunun muhayyilesine yönelik bir etki de oluşturmak istediği söylenebilir. Böylece tamamlanmış bir yargıdan çok hayalleri canlı tutmaya yönelik bir çağrışıma da beslemek istediği düşünülebilir. Böylece şairin ses tekrarları, devrik cümleler gibi şiirde görülebilen ahenk unsurlarıyla bir ezgi sağladığı söylenebilse de eksiltile ifadelerle bu ahengin hayal dünyasını besleyebilecek şekilde bir açılıma katkı sağlamaya çalıştığı da savunulabilir.

4. Sonuç

Garip hareketiyle başlayan fakat en yetkin şiirlerinin İkinci Yeni akımı etkisinde veren Turgut Uyar'ın *Tütünler Islak* adlı eserinde *Kurtarmak Bütün Kaygıları* adlı şiiri Aktaş'ın metin inceleme yöntemine göre zihniyet, yapı, tema, dil ve ahenk başlıkları altında değerlendirilmiştir. Şairin yaşama duygusal bir bakış açısıyla yaklaştığı bu şiirde, hayatın dışında kalmış bir insan portresi oldukça canlı olarak aktarılır. Düşüncelerini şiirde geri planda bırakmış olan şairin zihniyeti ancak yaşama karşı durduğu yer üzerinden görülebilir durumdadır. Yapı olarak serbest vezin üzerine kurulu olan şiirde birçok fiilin mastar ekleriyle kullanılması, mısraların yarıda kesilmesi, uzun bir nesir cümlesinin adeta birkaç mısra da ifade edilmesi gibi hususlar duygunun şiirselliğini artırma adına başvurulan yöntemler olarak dikkat çekicidir. İkinci Yeni şiirinin özelliklerinin hissedildiği bu şiirde imgelere, mecazlara dayalı bir dilin tercih edildiği görülür. Şiir, Uyar'ın birçok şiirinde de tema olarak görülen kaygı ve beklenti arasındaki ilişkiyi ele alması ve bunu örneklendirmesi bakımından kayda değerdir. O, şiirinde memnun olunmayan ya da kaygı duyulan bir durumdan mutlu ve huzurlu zamanlara erişileceğine dair bir umudu/beklentiye vurgular. Dolayısıyla şiir kaygı ve beklenti ikilemi üzerine inşa edilmiştir denebilir. Çok katmanlı olan şiir, bir yandan varoluşsal sorunlardan kaçış diğer yandan ise kentleşme/modernleşmeye olan isyan olarak da okunabilir. Şairin tüm bu olumsuzluklardan kurtulmayı doğaya sığınarak bulduğu farkedilir. Bu şekilde mevcut durumuna isyan eden şairin yeni hayatlara kavuşmayı arzuladığı söylenebilir. Metnin anlam dünyasına yönelik bu belirlemelere ek olarak şiirin bütününde ses ve söyleyişe dair ritmi sağlayan ahenk unsurlarından yararlanıldığı görülür. Şairin yer yer eksiltile ifadelerle ahengin zihinsel olarak okuyucu tarafından tamamlanmasına yönelik bir açılım sergilemek istediği söylenebilir. Zihniyetten dile, tema ve yapıdan ahenge kadar tüm bu açıklamalar neticesinde denilebilir ki bu çalışmayla Turgut Uyar'ın özellikle İkinci Yeni etkisinde yazdığı şiirlerinin çok katmanlı olduğu örneklenmiş ve böylece şairin şiir evreninin boyutlarının nelere karşılık geldiği tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Şerif (2013). *Şiir Tahlili - Teori ve Uygulama*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yay.
Altun, Abdülkerim (2018). *İkinci Yeni Şiirinin Toplumsal Koşulları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
Aydoğdu, Yusuf ve İspirli, S. Alkan (2015). Turgut Uyar'ın "Kurtarmak Bütün Kaygıları" Adlı Şiirinde Politik Söylem: Düzendeki Kaçış Ve Direniş. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10/16. 193-206.

- Bayraklı, Davut. (2013). *Sezai Karakoç'un Poetikasında Kendini Gösteren Gelenek Anlayışı*.
<https://dirilisyalari.wordpress.com/2013/02/21/sezai-karakoc-tasavvur-ve-gercek-2/>. adresinden 24 Ocak 2021'de alınmıştır.
- Belge, Murat (2018). *Şairaneden Şiirsele: Türkiye'de Modern Şiir*.
https://Books.Google.Ge/Books/About/%C5%9eairaneden_%C5%9fiirsele.Html?Id=Fpeadwaaqbj&Printsec=Frontcover&Source=Kp_Read_Button&Redir_Esc=Y#V=Onepage&Q=K%C3%Bcblebi&F=False adresinden 28 Haziran 2020'de alınmıştır.
- Berk, İlhan (1982). *Galile Denizi*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Caner, Fırat (2006). *Turgut Uyar'ın Huzursuzluğu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ekonomi Ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çobanoğlu, Şaban (2012). *İlhan Berk'in Şiir Dilinde Sapmalar Ve Deformasyon*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Durdu, Anıl (2019). *İkinci Yeni Şiirinde Toplumsal Meseleler [Cemal Süreya, Edip Cansever ve Turgut Uyar Örneği]*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Geçen, Sevdâ (2014). *İkinci Yeni Şiirinde Başkaldırı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan.
- Kanter, Fatih (2005). Turgut Uyar'ın "Uzak Kaderle İçin" Adlı Şiiri Üzerine Bir Çözümleme Denemesi.
http://Turkoloji.Cu.Edu.Tr/Pdf/M_Fatih_Kanter_Turgut_UyaSiir_Cozumleme.Pdf adresinden 28 Haziran 2020'de alınmıştır.
- Kıraç, Tuba (2019). *İkinci Yeni Şiirinde Kent Algısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Koç, Yasemin (2019). *Turgut Uyar Şiirinde Varoluşsal Yalnızlığın Dışavurumu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Lüleci, Gültekin (2009). *İkinci Yeni Şiir Akımında Karşıtlıklar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Özçelebi, Hüseyin (2006). *Cumhuriyet Döneminde Edebî Eleştiri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özer, Nilay (2005). *Turgut Uyar'ın Divan'ında Bir Araç Olarak Biçim*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özügüzel, Nedim (2019). *İkinci Yeni Şiirinde Kent İmgesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı.
- Sarıkaya, Orhan (2013). *İkinci Yeni Şiirinde Modern İnsanın Görünümleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sümer, Mehmet (2010). *Turgut Uyar Şiirlerinde Anlatımcı Teknik*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, Veysel (2018). Turgut Uyar'ın Şiirlerinde "Ben ve "Öteki"nin Özgürlük ve Kaçış İtkisi. *Journal Of Social Sciences Institute*, S.11, 97-122.
- Uyar, Turgut (2008). *Büyük Saat (Bütün Şiirleri)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, Fariz (2007). *Turgut Uyar'ın Şiirlerinin Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, Mehmet (2011). Kente Alışmayan Uyumsuz Bireyin Öyküsü: Turgut Uyar'ın Geyikli Gece Şiiri Üzerine Bir Tahlil Denemesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 6/3, 1893-1906.
- Yivli, Oktay (2017). Metaforların Yorumlanması Sorunu. *Türk Dili*, S. 783, 57-65.